

же у Софіївці. Там він почав проповідувати, а потім відвідувати з проповіддю й сусіднє селище Криничевату. 1876 р. відбулось перше хрещення віруючих, що навернулись через проповідь Лисенка. Того ж року Лисенко, Гошко та Бажанов були засуджені на один рік позбавлення волі за «зведення в секту». Але після повернення вони продовжували проповідувати. Серед перших українських баптистів Єкатеринославської губернії треба назвати Андрія та Івана Хомутенків, Є.Шевченка, П.Перепяткіна, який мешкав у с.Вознесеновці (на території нинішнього Запоріжжя), а також Митрофана Дупленка, який пізніше став пресвітером російсько-української баптистської громади с.Кічкас. Діаконом цієї громади був Андрій Чорний з м.Олександрівська. Невдовзі проповідь Євангелії охопила усю губернію. Нові громади час від часу відвідували М.Радушний та І.Рябошاپка, а також деякі інші відомі проповідники (наприклад, А.Стоялов з Нововасилівці). Звідси проповідь почала поширюватися й у Донецькому басейні.

4. 3. Євангельське пробудження у Таврійській губернії

Особливістю євангельського пробудження у Таврійській губернії було те, що воно тут відбувалося не серед православних, як у Херсонській, Київській та Єкатеринославській губерніях, а серед молокан. Треба відзначити роль книгоноші Британського та закордонного біблійного товариства Якова Делякова у підготовці цього пробудження. Яков Деляков походив з Персії, був пресвітеріанином, сповідував відродження через покаєння, виправдання через віру, але був прибічником хрещення дітей. У 1865-1866 рр. він проповідував серед молокан першого донського толку (саламатинців) у селищах Нововасилівці та Астраханці Бердянського повіту Таврійської губернії. Внаслідок цієї проповіді навернення пережили брати Захарови, один з яких, Зіновій Захаров, став у 1867 році керівником новомолочан-євангельських християн або «захаровців», яких також називають молоканами другого донського толку. Віровчення їх було подібним до віровчення баптистів з тією лише

різницею, що захаровці вважали за можливе хрещення не тільки дорослих, але й дітей віруючих батьків, а також сповідували обмивання ніг.

З другої половини 70-х років тут починають проповідувати російські баптистські проповідники з Закавказзя. Так, 1877 р. тут проповідує Олександр Сторожев. Цього ж року навернення пережив син пресвітера молокан Нововасилівки Олексій Стоялов, а 1878 р. до баптистів приєднався й сам пресвітер — Андрій Стоялов, який і став пресвітером місцевої баптистської громади. Ось як він сам пояснював причину свого переходу до баптистів: «Оскільки я займав посаду пресвітера громади молокан донського толку, мені неодноразово доводилося причащати дітей, які несвідомо вивергали з рота дари, що були їм піднесені. Ця обставина змусила мене взяти під сумнів доцільність причастя дітей. І, нарешті, слова апостола Павла: «Нехай же людина випробує себе, і так нехай хліб їсть і з чаші хай п'є» остаточно укріпили мене в переконанні, що такі установлення Господні, як святе хрещення, так і свята Вечеря, призначені не для несвідомих немовлят, але для свідомих віруючих, як вчать баптисти».¹

Розуміючи необхідність об'єднання для спільної проповіді Євангелії, баптисти та захаровці намагались шляхом дискусій усунути існуючі між ними розбіжності. Так, 1882 р. така дискусія відбулася в с.Нововасилівці. Позицію баптистів представляв Андрій Стоялов, а захаровців — сам З.Д.Захаров. Дискусія продовжувалась з ранку до 3-ї години ночі, але сторони так й не прийшли до згоди. З часом все ж таки майже всі євангельські християни-захаровці приєдналися до баптистів.

Слід зазначити, що у Таврійській губернії були й навернені «штундистського» типу. Переважно це були селяни, які працювали у сусідніх німецьких колоніях. Подібна група віруючих виникла 1862 р. в с.Острікові Бердянського повіту. Серед цих віруючих слід відзначити Дем'яна Васецького, Федора Васецького, Тимофія Акименко та інших. Вони проповідували не тільки у своїму селі, але й у сусідніх. Зв'язок з цією групою підтримував новоменоніт Гергард Вілер. 1863 р. Вілер хрестив у Дніпрі селянина Матвія Сербушенка, який працював серед новоменонітів, а 1864 р. Андрія Педасенка, міщанина з Харкова, який працював в Олександрівську у шевця-новоменоніта.

¹ История евангельских христиан-баптистов в СССР. — С. 71-72.

Цей історичний екскурс хочеться закінчити словами єпископа Олексія: «Якщо південноросійська штунда явище самобутнє, яке походить з глибин народного духу, і є продуктом самостійної його творчості, то боротьба з нею здається справою у вищій мірі серйозною та важкою. Якщо ж це явище випадкове, що привнесене в народ ззовні, то й боротьба з ним значно полегшується, бо повинна зосередитися на усуненні тих зовнішніх елементів, які мають шкідливий вплив на релігійно-моральне життя російського народу».¹

4.4. Перехід до баптизму

1867 р. у Карловці та Любомирці вже були російсько-українські громади баптистського напрямку, хоча ніхто з віруючих ще не був похрещений по вірі. Самотійно дійшовши до баптистських поглядів, українські віруючі почали обмірковувати, як і через кого їм прийняти хрещення. У сусідню колонію Старий Данциг час від часу для звершення хрещення німецьких віруючих приїжджав керівник громади «братських менонітів» з Хортиці Абрам Унгер. В один з його приїздів 11 червня 1869 р. ним був похрещений Юхим Цимбал. Поодинокі хрещення українських віруючих дійсно мали місце до 1869 року (Матвій Сербушенко (1863 р.), Андрій Педасенко (1864 р.), Яков Сарана (1865 р.) та інші, але вони не мали якогось послідовного наслідування. Хоча це були визначні події, все ж таки вони практично не мали якогось впливу на формування баптистського братства в Україні. Але саме хрещення Цимбала поклало початок баптистському братству, тому що воно мало своє продовження, свою спадкоємність у хрещенні інших віруючих. Саме від нього ми можемо прослідкувати розвиток українського баптизму у точному значенні цього слова.

Влітку 1869 р. на березі річки Сугаклеї, що тече на півдні України, недалеко від німецької колонії Старий Данциг було помітне якесь незвичайне пожвавлення. На березі можна було побачити досить велику юрбу людей, серед якої виділялися декілька десятків у білих одежах. Було чути спів пісень німецькією мовою. Над цією юрбою відчувалася якась особли-

¹ История евангельских христиан-баптистов в СССР. — С. 94.